

Csögl János

AZ EUKARISZTIA A KERESZTÉNY ÉLET FORRÁSA ÉS CSÚCSA

Nincs keresztény élet szentségek nélkül. Mert „senki sem tud önmagától és önjerejéből megszabadulni a bűntől, és önmaga fölé sem emelkedhetik senki; mindenki rászorul Krisztusra, mint életrekeltőre“ (Lumen gentium, 8). Mennyei Atyánk nem pusztán becsületes emberi életre hívott meg bennünket, hanem természetfölöttire. Ő ugyanis végkifejletként a maga szentháromsági életközösségének boldogságában óhajt részeltetni valamennyiünket, ám ennek elérésére és élvezésére nemcsak a bűnös képtelen, hanem az is, aki nem több, mint egyszerűen csak ember. Isten világába csak az léphet be, abban csak az érezheti magát otthon, aki létminőségében és életvezetésében isteni fokon áll. Ez az a követelmény, amelyre emberi erőink képtelenek. Csak akkor tudunk isteni minőségű életet élni, ha az Istenember magába olt, ha ő él bennünk, és az ő isteni életereje áraszt el minket. Ennek a Krisztusba oltásnak és a szent életre való képesítésnek eszközei a szentségek – amelyek nemcsak látható jelek, hanem vágyzentségek is lehetnek.

A szentségek sorában egészen különleges helyet foglal el az eukarisztia. „A szent eukarisztiával kapcsolatban áll és reá irányul a többi szentség, valamint minden más . . .“ (Presbyterorum ordinis, 5). „A liturgia az a csúcs, amelyre az egyház tevékenysége irányul . . . Az apostoli munka azt célozza, hogy Isten gyermekei egybegyűljenek, részt vegyenek az áldozatban, és az Úr vacsoráját vegyék“ (Sacrosanctum Concilium, 10).

Az eukarisztia ünneplése a keresztény élet csúcscselekedete. Ezt akkor értjük meg legkönnyebben, ha észrevesszük, hogy a többi hat szentségben alapvetően passzív a hívő: általuk Krisztus érint bennünket, Isten világába emel, szent életerővel tölt el, mi csak elfogadjuk ezt az isteni hozzánk lehajlást. Ezzel szemben a szentmise minden hívő részéről aktív szentségi cselekedet; benne felelünk Istennek. Méltó feleletre a többi szentség, valamint a nyomukban fakadó krisztusi élet tesz képessé és alkalmassá, de maga a felelet az eukarisztikus liturgia.

Az emberiség valóban és elégségesen méltó felelete az Atya irgalmas szeretetére csak egyetlen valami lehet: a húsvét titkában a csúcsra érkező egész krisztusi életmű. Nekünk, az egyháznak és benne minden egyes személynek ezt kell felelnie Istenének: Krisztust. Erre ad lehetőséget az átváltoztatás és a szentáldozás.

Az átváltoztatásban, amelyet a miséző pap az egész szent nép nevében hoz létre, Krisztust mondjuk ki és az ő egész áldozati életét, mégpedig nemcsak szóval, hanem titokzatos, szentségi cselekedettel, jelenné téve ezt az egyedül szent életet.

A szent kenyér és bor ugyanis nem egyszerűen a Jézus „most”, nemcsak a Megdicsőült, ahogyan most él. Az átváltoztatás hitünk szerint átlényegítés: az Úr lényegvalósága jelenik meg, az, ami Jézust Jézussá teszi. Ebben pedig benne van az ő teljes, minden mozzanatában az Atyának adott élete. Így a konsekrációban Krisztus egész áldozati élete a mi Igenünk.

A híveknek „meg kell tanulniok a szeplőtelen áldozati adományt nemcsak a pap keze által, hanem vele együttesen is felajánlani”. A zsinati konstitúciónak ez a mondata az átváltoztatásra vonatkozik. Lélekben erre gondolva kell egyesülnie minden jelenlévőnek a konsekráló pappal. Az úrfelmutatáskor pedig nemcsak imádó, hanem Krisztust az Atyának ajánló szívvel kell feltekintenünk a kenyér és bor színében rejtező Úrra.

De a konstitúció még valamit lelkünkre köt: meg kell tanulunk a misében „önmagunkat is áldozatul hozni” (Sacrosanctum Concilium, 48). Ez már a szentmise második főmozzanata. Az átváltoztatás az első, benne Jézust adjuk az Atyának, egyesülve a keresztáldozattal, megújítva, jelenné téve azt. De Megváltónk áldozatába önmagunkat is bele kell adnunk. Ez valósul meg a szentáldozásban, amely magyar elnevezése szerint áldozati tett. Általa a magunk Istennek ajándékozott életét beleasszimiláljuk Jézus önatadásába, az ő Istennél egyedül elfogadható életébe. Erre az asszimilálásra utal a latin elnevezés, a kommúnió, az egyesülés, a közösségbe kerülés.

Életünk beteljesedése, a mennybe jutás lényegileg elfogadásunk. De csak az fogadható el, aki adja magát. Viszont Istennek úgy adni magát, hogy Atyánk teljes értelemben, tehát a maga szentháromsági életközösségébe befogadja, egyedül az tudja, aki maga is Isten. Istennel ugyanis bensőséges életközösségben csak Isten lehet, így az emberek közül egyedül Krisztus. Az eukarisztia vétele teszi lehetővé, hogy nekünk is helyünk legyen a Szentháromság belső életében. Csak Jézussal ilyen titokzatos módon egyesülve ölelhet magához bennünket az Atya, Fiával egyként, a Szentlélekben.

Ezért mondjuk, hogy a szent kenyér és bor vétele üdvösségünk záloga, a menny előlegezése. „A földi liturgiában a mennyeknek előízét élvezzük, és annak a liturgiának lehetünk részesei, amelyet a szent városban, az égi Jeruzsálemben ünnepelnek. Oda tart zarándokútunk, ott ül Krisztus az Isten jobbján . . . Várjuk az Üdvözítőt, amíg maga meg nem jelenik, és vele együtt mi is meg nem jelenünk dicsőségében” (Sacrosanctum Concilium, 8). „Az Úr a reménység zálogának és úti eledelnek hagyta övéire szentségét” (Gaudium et spes, 38).

Az eukarisztia, mint keresztény aktivitásunk csúcsa, egyben az egyház egységének jele és valószínűsítője is. Ahhoz, hogy Jézust szentségileg kimondjuk, mint

áldozati Igent az Atyának, egybe kell gyűlnünk, hiszen nem minden keresztény, csak a népet egybehívó pap tudja hatékonyan kimondani – az egész közösség nevében – a keresztáldozatot és az Úr egész életművét „most”-tá tevő ígét. A szentáldozásban pedig egyetlen „helyre”, Krisztusba helyezük valamennyien önmagunkat és egész életünket. „Akik Krisztus testével táplálkoznak, kézzelfogható módon mutatják meg az Isten népének egységét, amelyet ez a magas szentség jól jelez és csodálatosan meg is terem” (Lumen gentium, 11). Semmi más olyan tökéletes egységbe nem kovácsolhatja az egyházat e földi létben, mint a szentáldozás, hiszen bár más-más ostyát veszünk magunkhoz, bennük mégis numerice egyetlen eggyel, Jézussal asszimilálódunk. „Így kell a hívőknek Krisztus, a közvetítő által egyre tökéletesebb egységre eljutniok Istenel és egymással, hogy végül Isten legyen mindenben a minden” (Sacrosanctum Concilium, 48). A szentmise egyesít a mennyei szent karokkal is, hiszen a szentek már egészen egyek az Úrral. „A földi liturgiában tiszteljük a szentek emlékét abban a reményben, hogy némi részünk és közösségünk lesz velük” (uo. 8).

Az eukarisztia azonban nemcsak csúcs, hanem forrás is hívő életünkben. Mégpedig kétféle módon. Először úgy, hogy növeli bennünk a szentté tevő kegyelmet, az isteni minőségű életvezetésre alkalmassá tevő belső képességet. „Az eukarisztiából mint forrásból árad belénk a kegyelem, az emberek megszentelése” (Sacrosanctum Concilium, 10). Minél többször és minél odaadóbban veszünk részt az eukarisztikus lakomában, annál teljesebben elárad bennünk a többi szentségben elnyert természetfeletti életerő. Mi magunk is egyre szentebbé válunk, alkalmasabbá a mind tökéletesebb életre, így méltóbbá a nagyobb részesedésre Isten sajátos boldogságából.

Ugyanakkor a segítő kegyelmek áradásának is forrása a szentmise, a szentáldozás. Ahhoz is isteni közbenyúlásra van szükségünk ugyanis, hogy a természetfeletti életerő átáramoljék, és így meg is nyilvánuljon magatartásunkban, cselekedeteinkben. A szentté tevő kegyelem csak a segítő kegyelmek révén tudja áthatni mindennapi életünket. Ez a természetfeletti támogatás válik hatékonyabbá az eukarisztia révén. „Senki sem tud önmagától és önjerejéből megszabadulni gyengeségeitől, gyámoltalanságától vagy rabságából, mindenki rászorul Krisztusra” (Ad gentes, 8), aki segítségét elsősorban az oltárszentség nyújtásában ajánlja fel övéinek.

Az eukarisztiát Urunk elsősorban azért rendelte, hogy istengyermeki életünk legmagasabb rendű aktivitásának eszköze legyen, továbbá hogy mint szent forrás, erre a csúcscselekedetre mindennél jobban felkészítsen. Mindamellett nem szabad felednünk, hogy az eukarisztia megmaradó szentség, nem úgy, mint a többi. Azok csak a kiszolgáltatás pillanatában szentségek, a továbbiakban már csak hatásuk marad meg. Az átváltoztatott kenyér viszont továbbra is Krisztus teste marad, az Istenember különleges jelenlétének szimbóluma és megvalósítója. Ezért nevezzük imádandó szentségnek.

A trienti zsinat utáni időkben egyházunk kissé egyoldalúan helyezte előtérbe a szentségimádó lelkületet. Ennek mintegy lelkipásztori korrekciójaként hangsúlyozta a legutóbbi zsinat az eukarisztia lakomaáldozat jellegét. Mindamellett nem szabad most egy másik egyoldalúságba esnünk, tehát nem szabad elhanyagolnunk a megmaradó oltáriszentség kultuszát. Ezt mind közösségekben, mind magánúton gyakorolnunk kell. Erre buzdít maga a zsinat is. A szentmise mellett „nem szabad elhanyagolni a keresztény nép egyéb áhítatgyakorlatait sem (amelyek vagy szentségimádás, vagy szerepel bennük a szentségi áldás); különleges megbecsülést érdemelnek az egyes részegyházak vallási gyakorlatai” (Sacrosanctum Concilium, 13). „Az imádság háza legyen szép, áhítatra hangoló... Itt talál segítséget és vigasztalást az, aki hittel imádja a jelenlévő Isten Fiát, Üdvözítőnket” (Presbyterorum ordinis, 5).

Ugyanakkor egyházanyánk azt is lelkünkre köti, hogy a szentségimádás, az eukarisztia előtti imádkozás a szentmisét és a szentáldozást tartsa szem előtt. Ezt említi mind a két idézett dokumentum. A közös áhítatgyakorlatok ajánlását tartalmazó szent irat ezt mondja: „Fontos azonban, hogy ezek az áhítatgyakorlatok legyenek összhangban a liturgiával, mintegy abból fakadjanak, és arra készítsék fel a népet.” Az egyéni szentséglátogatást ajánló sorok pedig teljes egészükben így hangzanak: „aki hittel imádja az áldozati oltáron értünk felajánlott és jelenlévő Isten Fiát.”

Mindebből az következik, hogy sem a közös, sem az egyéni oltáriszentség előtti ájzatosságot nem szabad egyszerűen úgy felfognunk, mint imádkozást Isten különleges jelenlétében. Igaz, az eukarisztiában Istent imádjuk, de úgy, amint emberként jelent meg köztünk. „Isten Igéje ízig-vérig emberként lépett be a történelembe” (Gaudium et spes, 38), és ugyanígy maradt köztünk a legméltóságosabb szentségben is.

Azért fontos, hogy az eukarisztiában az emberré lett Istennel találkozzunk, mert ha egyoldalúan csak Jézus istenségére figyelünk, akkor mintegy vele szemben állónak tekintjük magunkat, akit kérünk, imádunk, hálánkkal veszünk körül stb. Ez azonban Jézussal kapcsolatban nem kielégítő magatartás. Ő azért lett egy közülünk, hogy vele azonosuljunk. Az ő szent, Isten Fia személyébe felvett embersége az összentség, ebbe akar beoltani minket, és azt óhajtja, hogy vele való egybenöttségünk mind fokozottabb és bensőségesebb legyen.

Az oltáriszentség – mint már említettük – nem egyszerűen a Megdicsőült, hanem Jézus lényegjelenléte, tehát mint megmaradó szentség is tartalmazza Urunk egész életművét, életének minden mozzanatát, elsősorban húsvéti misztériumát, elfogadott áldozatmivoltát. Így kell tehát szemlélnünk és imádnunk őt. Ez a látásmód követésre ösztönöz bennünket, így válik a rejtező Úr Utunkká és Életünké. Így lesz igaz a szentségimádókról a zsinat kijelentése: „Az eukarisztia felszólítja és készíti őket, hogy önmagukat, munkájukat és minden teremtményt Jézussal együtt áldozatul mutassanak be” (Presbyterorum ordinis,

5). Mivel pedig a lényegjelenlét Jézus legapróbb tetteit is az eukarisztiába foglalja, hiszen valamennyi végső áldozati cselekedetére irányult, azért a szentségi-jelenlét „Isten Igéje figyelmeztet, hogy a szeretet nem várja a nagy tettek alkalmait; a szeretetet mindenekelőtt az élet hétköznapi helyzeteiben kell gyakorolni” (Gaudium et spes, 38).

A szentségimádás emlékeztessen arra, hogy a szentmisében és a szentáldozásban Istennek ajándékoztuk magunkat, és hogy ez az önátadás kötelez bennünket egész életvezetésünkben, minden cselekedetünkben. Arra is ösztönöz a szentségimádás, hogy magatartásunk mindenkor olyan legyen, hogy a legközelebbi liturgiában, amelyben résztveszünk, már tökéletesebb önmagunkat egyesíthessük az önmagát áldozatul adó Krisztussal.

Az egyéni szentségimádással kapcsolatban arra is ügyelnünk kell, hogy ez az áhítatforma ne izoláljon a szent közösségtől, hanem lélekben inkább hozzá kapcsoljon. Erre buzdít az eukarisztia jellege. Először is az a tény, hogy az az egyháznak mint közösségnek a „produktuma”. Az oltárszentség csak azért lehet ott az oltárszekrényben, mert az egyház a pap igéje által létrehozta. „Üdvözítők az egyházra (amely szükségképpen közösség) bírta halálának és feltámadásának emlékeztetét, az egység jelét, a szeretet kötelékét” (Sacrosanctum Concilium, 47). Továbbá, mivel a szentségi jelenlét lényegjelenlét, azért valami titokzatos módon magába foglalja az egyház közösségét is, hiszen Jézus lényegvalóságához az is hozzátartozik, hogy ő a Fej, és így vele egybenőtt a Test, vagyis a megdicsőült, a küzdő és a szenvedő egyház. Az isteni szőlőtő annyira egy a vele egy szőlővesszőkkel, hogy ez az egység az oltárszentségben is valóság. Ennek tudata kell, hogy felébressze bennünk a legszentebb közösség érzületet.

A szentségimádásról szólva még egy lépéssel tovább mehetünk. A zsinat tudja, hogy „a lelkiélet nem csupán a szent liturgiában való részvétel. Hiszen a keresztény embernek a szobájában is el kell vonulnia, hogy titokban imádkozzék”. Sőt „a keresztény embernek szüntelenül kell imádkoznia”, ami nem lehetséges másképp, csak úgy, hogy minden tudatos mozdulatunkat istendicsőítéssé, áldozati tétté nemesítjük, „hogy Jézus élete megnyilvánuljon halandó emberségünkben”. Hiszen arra kértük „a szentmisében az Urat, hogy a lelki áldozat felajánlását elfogadva tegyen bennünket örök (tehát szüntelenül Istennek adott) áldozattá” (Sacrosanctum Concilium, 12). Mivel tehát a szavakkal és a magatartással végzett ima akkor igazán kedves Atyánknak, ha önátadás, áldozati tett, vagyis ha az eukarisztikus ünneplésre irányul és abból táplálkozik, azért ajánlatos minden imánkat és egész életvezetésünket eukarisztia-centrikussá tenni. Ez mind kegyelmileg, mind lélektanilag, mind az önnevelés szempontjából a legcélszerűbb és a leginkább üdvösségre vezető lelkület.